Sayı : 31

FIKIH KÖŞESİ

BAZI GIDA MADDELERİNİN HÜKMÜ

1. Karides, ıstakoz, midye gibi deniz ürünlerini yemekte bir sakınca var mıdır? Balık türünden olan canlılarda balık cinsi veya avlanma şekli yönünden bir haram/helal ayrımı söz konusu mudur?
   Denizde ve diğer akar sularda yaşayan hayvanların yenilebilen veya yenilmesi yasak olanları konusunda İslam alimleri arasında ihtilaflar söz konusudur. Ancak ekseriyetin görüşü deniz hayvanlarının helal olduğu noktasındadır. Fakat karada yaşayan ve yenilmesi haram olan hayvanlardan suda yaşayanları hakkında durum biraz farklıdır. Örneğin insan eti, insanın mükerrem bir varlık olması nedeniyle eti yenmez. Domuz, köpek ve fil gibi hayvanlar da necis olmaları sebebiyle yanmezler. İşte böyle hayvanların deniz ve akar sularda aynı isimle adlandırılanların da ise bu ihtilaf biraz daha derinleşmiştir. Bir çok alim, deniz köpeği, deniz domuzu, gibi hayvanların yenmeyeceğini ifade etmişlerdir. Örneğin İmam Malik (rhm.) deniz domuzunun yenilmesini mekruh kabul etmiştir.
   Deniz hayvanları için helâl sınırını çok genişleten görüşün delil olarak kabul ettiği âyet Maide suresinin 96. Ayetidir. Cenab-ı Hak bu âyet-i celilede şöyle buyurmaktadır: ***"Hem size hem de yolculara fayda olmak üzere (faydalanmanız için) deniz avı yapmak ve onu yemek size helal kılındı. İhramlı olduğunuz müddetçe kara avı size haram kılındı. Huzuruna toplanacağınız Allah'tan korkun."***[1] Ayrıca Peygamber Efendimiz (a.s.) da deniz suyunun hükmünü soran bir sahabiye verdiği cevapta şöyle buyurmuş ve bu hadis-i şerif te delil olarak kabul edilmiştir. ***"Onun suyu temiz, meytesi helâldir."***[2]
   Deniz ürünlerinin yenilmesi konusunda Hanefî mezhebi ulemasının farklı bir mütaleası söz konusudur. Hanefilere göre su ürünlerinden sadece bütün çeşitleri ile balığın yenmesi helaldir. Onun dışında kalan, karides, ıstakoz ve midye gibi hayvanların yenilmesi haramdır. Hanefiler buna delil olarak ***"Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmi Peygamber'e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber'e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nur'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır."***[3] âyetindeki "***pis şeyleri haram kılar"*** kısmını ileri sürerler. Balığın dışındaki diğer hayvanlar insan tabiatının hoş görmediği, çirkin ve kerih bulduğu, pis kabul ettiği hayvanlar sınıfını oluşturur demişlerdir. Balığın boğazlanması gerekmez. Kendiliğinden ölen yenmez. Dalga, taş, havasızlık, avlanma gibi sebeplerle ölenler

[1] Maide, 5:96
[2] Ebû Dâvûd, K. et-tahâreh, 41; Nesâî, K. et-Tahâreh, 46; Tirmizi, K. et-Tahârah, 52
[3] A'raf, 7:157

yenir. Biraz önce de ifade edildiği gbi diğer deniz hayvanları ya iğrençtir, yahut da adeten boğazlanma söz konusu olmadığı için meyte hükmündedir.[4] Gerçi Hanefiler bu hayvanlar boğazlınmış bile olsa yenmeyeceği görüşündedir.

Balık ve benzeri deniz hayvanları ile kara hayvanlarından çekirge boğazlanmaz; bunların boğazlanmadan ölenlerini yemek helâldir. Hanefiler, yukarda zikri ***geçen "Onun suyu temiz, meytesi helaldir"*** hadis-i şerifini bu anlamda değerlendirmiş ve delil kabul etmişlerdir. Yine yukarda geçen ***"Deniz avı ve onu yemek size helâl kılındı"*** âyetindeki **"taâm"** kelimesini Hz. Ömer ve İbn Abbâs (r.anhüm) **"boğazlanmadan ölen deniz hayvanı"** diye tefsir etmişlerdir.

Boğazlanmasında güçlük bulunduğu için çekirge de boğazlanmadan yenir. İbn Ebî Evfâ (r.a.)'in ***"Rasûlullah ile beraber çekirge yiyerek yedi gazve yaptık"*** sözü de bu hükme varmada delil kabul edilmiştir.[5]

Buna göre Hanefi mezhebine mensup olan Müslümanların balığın dışında kalan diğer hayvanları yemesi haram, diğer mezheplerde ise caizdir. Konu biraz da sosyo-kültürel hüvviyet taşımaktadır.

2. İşkembe, böbrek, ciğer, beyin gibi sakatatların ve çiğ etten üretilmiş mamullerin tüketilmesinde bir mahzur var mıdır?

   Soruda isimleri sayılarak ifade edilen maddelerin yenilmesi dinen sakıncalı değildir ve helaldir. Genellikle çiğ etin öylece yenilmesini insan tabiatına aykırı bularak hoş görmeyenler olmakla birlikte, çeşitli işlemlerden geçirilerek, örneğin baharatla karıştırılarak, ya da bulgur içerisinde eritilerek çiğ et yenmesinin bir sakıncası yoktur. Burada önemli olan sağlığa elverişli olması ve sıhhate muzır bir durumun olmamasıdır. Dolayısı ile, et sucuğu, pastırma ve sosis gibi gıda maddelerinin yenilmesi yasak ve haram değildir.

3. "Vejetaryenlik" (hiçbir et ürününü tüketmeme) veya bunun daha da ileri bir adımı olan "veganlık" (üretiminde hayvanların herhangi bir şekilde acı çektiği bütün ürünleri yemeyi ve kullanmayı reddetme) konularına İslam'ın bakış açısı nedir?

   Haram ve helali tayin eden Allah ve O'nun Rasulü'dür. Helal olan bir şeyi haram, haram olan bir şeyi de helal kabul etmek mümkün ve caiz değildir. Çünkü Cenab-ı Hak, et yememek, kadına yaklaşmamak ve devamlı oruçlu olmak isteyen sahabeyi uyarmak üzere, ***"Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz şeyleri (siz kendinize) haram kılmayın ve sınırı aşmayın. Allah sınırı aşanları sevmez."***[6] buyurmuştur. Peygamber Efendimiz (a.s.) da ***"Bana böyle şeyler emredilmiş değildir, nefsinizin de üzerinizde hakkı vardır; bu yüzden oruç da tutun, yiyin de. Geceleri ibadet ettiğiniz gibi uyuyun da. Ben bazı günler oruç tutarım, bazı günler tutmam; et de yerim, yağ da, (benim sünnetim budur), benim sünnetimi beğenmeyen benden değildir."***[7] buyurarak arkadaşlarını uyarmıştır. Eğer vejeteryanlık helal olan bir etin yenmesini kendi nefsine haram kılma şekliyle uzak durmak ise, bu caiz değildir. Fakat helal kabul etmekle beraber, soruda sorulduğu gibi hayvan zulmüne ve kıyımına karşı bir aksü'l amel gibi kabul edilirse, bu haram olmaz. Çünkü burada bir şeye dikkat çekme ve varsa bir haksızlığa ve dünyada sergilenen bir israfa karşı durma söz

[4] Mavsılî, el-İhtiyar, c. 5, shf. 13 ve devamı.
[5] Tirmizi, K. el-Et'ıme, 22; Buharî, K. ez-Zebâih, 13; Nesâî, K. es-Sayd, 37.
[6] Maide, 5:87
[7] Müslim, Sahih, 4/129, H. No: 3469

konusudur. Dolayısı ile böyle bir mülahaza ile hareket etmek itikadi açıdan bir problem teşkil etmez. Allah her şeyin en iyisini bilir.